

**ՄԻՄԱՎՈՆ ԾԵՐՈՒՆՈՒ
ԻՄԱՍՏՆՈՒԹՅԱՄԲ ՀԱՅԱԳԵՏՁ
(Սարգիս Հարությունյանի ծննդյան
90-ամյակի առթիվ)**

Սարգիս Հարությունյանի գոյակերպը հայրենական գիտության ու մտավորականության համար բաց դաս է, քանի որ նա ցայսօր էլ հայ բանագիտության մեջ շարունակում է մեծն Մ. Արեղյանի գործը՝ մնալով նշաձող թե՛ ժամանակակիցների, թե՛ նորեկ սերնդի համար։ Նրա կյանքը ինքնամոռաց նվիրում ու արարում է՝ հայ բանագիտությունը գոց իմացողի ու գնահատողի ծանրակշիռ վաստակով։

«...Դոկտորական ատենախոսությունն պաշտպանելու նախորդ գիշերը երազ տեսա. Արեղյանն ու Աճառյանը եկան մեծաքայլ, պատկառելի, մոտեցան ինձ, աջ ու ահյակ թներս ընկան ու զարմանահրաշ, զմրուխտյա դաշտով ինձ տարան դեպի մի սարի կատար։ Ճանապարհը բարդ էր, ուղեկցողներս՝ իմաստուն ու ճանապարհին գիտակ։ Մենք բարձրանալով հասանք սարի գագաթին, որտեղ մեծ ու ճոխ սեղան կար՝ բարիքներից ծանրաբեռն, գույների զմայլանքով։ Ես մոտեցա սեղանին, և ինչ ուտում էի, քաղցր էր։

Գուցե սա երազ էր ամբողջ կյանքիս համար, որ նախասահմանել էր ճակատագիրը. իմաստուններից միտք առա», - իր նշանավոր երազը մեզ համար այսպես է մեկնաբանում անվանի հայագետը։

Մ. Հարությունյանն աստվածատուր շնորհով իր խորաքնին հայացքը շարունակ դարձնում է դեպի հայ ժողովուրդն ու նրա բանավոր ստեղծագործական միտքը։ Նա մեզ սովորեցնում է ժողովրդի բանավոր իմաստությունը, ավելին՝ իր իսկ ներկայությունն իմաստություն է՝ աշխարհին, ինչպես ինքն է սիրում ասել, «լեն ու բոլ սրտով»

նայելու պատգամ։ Ժողովրդական բառ ու բանով, խոսքաշեն, հյուրընկալ, ժողովրդի ուրախություններին ու խրախճանքներին մշտապես սրտաբաց մասնակցող գիտնականը, Աստծու տված շնորհը ծաղկեցնելով, անհաթար մշակմամբ վերադարձնում է իր ժողովրդին, իր մեկնողական բացահայտումներով նրան տանում առասպելական մտածողության խորքերը։ Իր տքնող տեսակով հայի գենը հզորացնելով՝ ապահովում է մեր ազգային ինքնությունը։

Հայոց բանավոր ավանդության բազմաթիվ ժանրեր Մ. Հարությունյանը խորապես ուսումնասիրել, քննել ու ներկայացրել է բազմաթիվ հոդվածներում, մենագրություններում ու հրապարակումներում։ Դրանց մեջ հատուկ կարևորվում են այն ժանրերը, որոնց առաջինն է անդրադարձել բազմախուտ գիտնականը։ Առանձնահատուկ մոտեցմամբ քննել է հայ ժողովրդական հանելուկները («Հայ ժողովրդական հանելուկներ», Եր., 1960), դրանց տաղաչափական, գեղարվեստական առանձնահատկությունները։

Երկարատև գիտական պրպտումների արդյունք էր նաև «Անեծքի և օրհնանքի ժանրը հայ բանահյուսության մեջ» (Եր., 1975) մենագրությունը՝ հիմնված հայերեն ձեռագիր հիշատակարանների, հին արևելյան սեպագիր արձանագրությունների, միջնադարյան գրավոր աղբյուրների, նաև հայ ժողովրդական օրհնանքների և անեծքների հնագույն ըմբռնումների ու պատկերացումների վրա, պարզել է դրանց իմաստաբանական, կիրառական, կառուցվածքային հատկանիշները։ Այս ամենի հիման վրա ստեղծել է նաև «Հայ հմայական-ժողովրդական աղոթքներ» բնագրերի գիտական համահավաքը՝ հիշյալ բարդ ժանրերի իմաստաբանական մեկնություններով։

Նշանակալի է Մ. Հարությունյան բանագետի ավանդը հայկական էպոսի՝ «Մասնածոեր»-ի նոր տարբերակների թե՛ հայտնաբերման, թե՛ գրառման, թե՛ հետազոտման ու հրատարակման գործում։ Անուրանալի է գիտնականի վաստակը հայ առասպելաբանության հետազոտման ոլորտում՝ վերականգնելով աշխարհի տեսքի ու կառուցվածքի մասին հին հայոց առասպելաբանական պատկերացումները։

Մեծ գիտնականին ենք պարտական նաև հայագիտության պատմության ուսումնասիրման, վաստակաշատ հայագետների

գիտական ժառանգության հրատարակման համար: Պատահական չեն Մ.Հարությունյանի գիտական գործունեության մասին Պարույր Սևակի սևեռուն միտքն ու գնահատականը. «Մ.Հարությունյանը գիտության մարդ է. ինչ վիճակում էլ լինի այդ գիտությունը, Մ.Հարությունյանն իր ուժերի լարումով զբաղվելու է գիտությամբ, Մանուկ Աբեղյանի գործը՝ կատարելով այն, ինչ թերի է մնացել»:¹

Երկար տարիներ Մ.Հարությունյանի՝ որպես ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական նյութերի վավերագրման բաժնի վարիչի, գիտական ղեկավարմամբ, նորագույն մեթոդներով և հաշվողական տեխնիկայի կիրառությամբ մշակվել ու համակարգվել է ինստիտուտի բանահյուսական արխիվում կուտակված մեր հոգևոր ժառանգությունը, կազմվել է արխիվային նյութերի գլխավոր ցանկը, հրատարակվել են արխիվում պահպանվող շատ ու շատ նյութեր:

Մեծարգո հայագետը, որ նաև մեր հող ու ջրի ծնունդ է, եղել է ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի ստեղծման ակունքներում՝ իր քննախույզ մտքով ու ոգով, հայականությամբ նպաստելով իր հայրենակից երիտասարդ գիտնականների հոգևոր վերբնթացին, Կենտրոնի գիտական գործունեության ծավալմանն ու զարգացմանը:

ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնը շնորհավորում և արևշատություն է մաղթում մեծանուն գիտնականին՝ 90-ամյա հորեկյանի առթիվ, երախտագիտությամբ արժևորելով Գյումրիում 1997թ.-ին Կենտրոնի կայացմանը, այստեղ պարբերաբար անցկացվող «Շիրակի պատմամշակութային ժառանգությունը» միջազգային գիտաժողովներին նրա առաջին գործուն մասնակցությունը, անգուցական գիտնականի ու հմայատիպար մարդու ջերմ, անաչառ աջակցությունը:

Կենտրոնի հանրային անունից

հ.գ.թ. Կ.Սահակյան

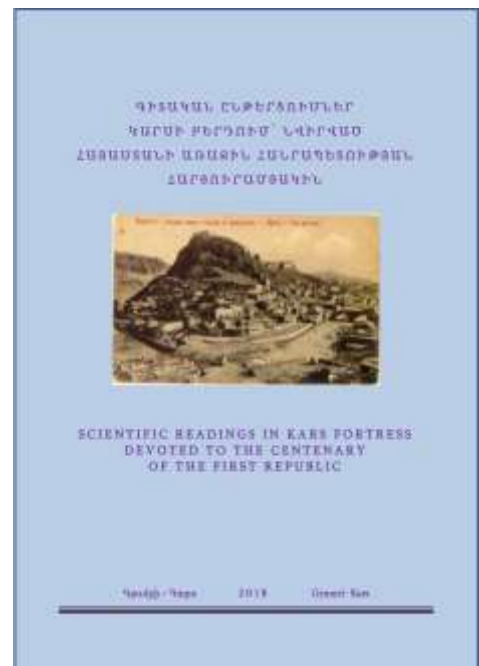
Ռ.Հովհաննիսյան

* * *

¹ ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ, Բանահյուսության արխիվ, Մ.Հարությունյանի ֆոնդ:

2018թ. համայն հայությունը մեծ ոգեշնչումով նշեց Հայաստանի Հանրապետության 100-ամյակը: Այս նվիրական տարեդարձը յուրովի նշեցին ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական կենտրոնի աշխատակիցները: Կենտրոնում բարի ավանդույթ է դարձել հայության բաղձալի տոները նշել Արևմտյան Հայաստանում՝ ուխտագնացությամբ և գիտական ընթերցումների անցկացմամբ:

2018թ. օգոստոսի 3-5-ը Կենտրոնը՝ «Համշեն տուրի» ուղեկցությամբ, երեք տասնյակ ուխտավորների հետ այցելեց Արևմտյան Հայաստան: Առաջին հանգրվանը հայոց տիեզերական մայրաքաղաք Անիում էր, որտեղ՝ Մայր տաճարում, կատարվեց հիշատակի խնկարկում՝ հոգևոր երգերի ուղեկցությամբ:

Այնուհետև ուխտավորները, շրջանցելով Արարատ լեռան ստորոտը, ճանապարհվեցին դեպի Բայազետ՝ պատմական Դարոյնք բերդավանք, որը IV դարում Մեծ Հայքի հայտնի բերդերից էր և Բագրատունի նախարարների ոստանը: Բայազետի հայ բնակչությունը հիմնականում զբաղվել է առևտրով, երկրագործությամբ, անասնապահությամբ և արհեստներով, որոնք, հայտնի պատմական իրադարձությունների բերումով, 19-րդ դարի վերջում իրենց հանգրվանը գտան նաև Շիրակ աշխարհում՝ Ալեքսանդրապոլի համաքարական համալիրում: